

ΠΗΝΕΛΟΠΗ
ΚΟΥΡΤΖΗ

δευατρία
μπαλώματα

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Δεκατρία μπαλώματα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Πηνελόπη Κουρτζή
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κυριακή Κάσση
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:
Μαρία Αθανασοπούλου, Ραλλού Ρουχωτά

© Πηνελόπη Κουρτζή, 2017
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Katya Evdokimova/Arcangel Images,
Vasya Kobelev/123RF
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2017, 3.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2287-9
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2288-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • http://blog.psychogios.gr

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • http://blog.psychogios.gr

ΠΗΝΕΛΟΠΗ
ΚΟΥΡΤΖΗ

δευατρία
μπαλώματα

*Σε ό,τι είναι δικό μου και με κάνει
τον πιο πλούσιο άνθρωπο του κόσμου·
στον άντρα μου, τον γιο μου και τον αδελφό μου.
Γιατί θέλει κόπο πολύ να έχεις κάτι δικό σου,
και είναι υπέροχο ταξίδι ο κόπος αυτός.*

Μόρια, Αύγουστος 1913

Η φωτιά στη βίλα Γκιουζέλ είχε ήδη αρχίσει να καίει τα ξερόχορτα που ήταν μαζεμένα στην άκρη του κτήματος σε σωρούς. Μέσα σε δευτερόλεπτα, με τον ζεστό και δυνατό αέρα του Αυγούστου, οι φλόγες είχαν φτάσει αχόρταγες στις παρυφές του κεντρικού κήπου.

Η Νόρα κοίταξε με θολό βλέμμα τις σκιές που δημιουργούσε η φωτιά και για μια στιγμή τής φάνηκαν όμορφες. Στεκόταν εκεί αγέρωχη και παρατηρούσε τα νυφικά τραπέζια με τα τριαντάφυλλα καθώς ένα προς ένα παραδινόταν στο τριζοβόλημα της πυρκαγιάς, που πλέον μαινόταν.

Η καρδιά της χτύπησε άτακτα όταν την περικύκλωσε ο συρτός χαρακτηριστικός ήχος από τις φλόγες που έγλειφαν τα πάντα γύρω της. Τις παρατηρούσε να δημιουργούν μικρούς κόκκινους κρατήρες, καθώς πετάγονταν και γεννούσαν καινούργιες εστίες, και προσπάθησε να ανακτήσει την ψυχραιμία της.

Όχι. Δε θα δίσταζε τώρα. Αυτή, που είχε μάθει να μπαλώνει. Που σε όλη της τη ζωή μάλωνε. Ένα μάλωμα ήταν και αυτό, λοιπόν. Το τελευταίο της. Και αυτός ήταν ο ήχος του.

Τα χρυσαφικά στα χέρια της και στον λαιμό της άρχισαν να καίνε και να κολλάνε στο δέρμα της, αποτυπώνοντας το

οικόσημο της οικογένειάς της, αλλά αυτή εκεί συνέχιζε να στέκεται μπροστά στην ανοιχτή πόρτα της βίλας, που έκρυβε όλα τα μπαλώματά της, σχεδόν δίχως να νιώθει πόνο.

Το μελί φόρεμά της υποδέχτηκε την πρώτη φλόγα, όπως ακριβώς ήταν σχεδιασμένο να κάνει το ακριβότερο μετάξι του κόσμου· αργά, ήσυχα και, κατόπιν, με αστείρευτη δίψα, μέχρι που έλιωσε και αυτό πάνω της και έγινε ένα με το κορμί της και την ψυχή της, που μάλωνε, μάλωνε, μάλωνε χωρίς σταματημό.

«Όχιιιι! Σε παρακαλώ, όχιιιι!» ακούστηκε μια απελπισμένη κραυγή από το εσωτερικό της βίλας τη στιγμή που οι γλώσσες της φωτιάς τύλιξαν τους πέτρινους τοίχους. «Όχι! Ψέματα σου είπα ψέματα! Σε παρακαλώ, όχιιι! Ψέματα!»

Η Νόρα, φλεγόμενη μέσα στο μετάξι και στα κοσμήματα, κοίταξε με απλανές βλέμμα προς το σπίτι της και με βραχνή φωνή είπε δυνατά: «Το μάλωμα όταν γίνεται δεν ξεγίνεται».

Και τη στιγμή που τα πράσινα μάτια της έκλειναν, παραδομένα και αυτά στην πυρκαγιά της βίλας Γκιουζέλ, σαν να της φάνηκε να τινάζονται από τα έγκατα του σπιτιού και να αιωρούνται στις φλόγες όλα τα μπαλώματα της ζωής της. Πρόλαβε και τα μέτρησε· ήταν δεκατρία.

Μπάλωμα πρώτο Του ρο και του θήτα

Μυτιλήνη, 7 Μαρτίου 1867

Η Νόρα ξύπνησε από τον θόρυβο που έκαναν τα παντζούρια καθώς τα ανοιγόκλεινε με δύναμη η Μπελελένα για να φύγει η σκόνη.

Ήταν η μέρα της εβδομάδας που ερχόταν ο πατέρας. Ναι, ήταν Πέμπτη, συνειδητοποίησε η Νόρα και μεμιάς πετάχτηκε από τα ζεστά της σκεπάσματα.

Το δωμάτιό της ήταν στο ισόγειο του μεγάλου πέτρινου πύργου και είχε ένα μικρό πλατύ μαρμάρινο μπαλκονάκι, στο οποίο έβγαινε η Νόρα χειμώνα καλοκαίρι με το που ξυπνούσε και καλημέριζε τη θάλασσα, που ήταν ακριβώς από κάτω της. Περίπου έναν χρόνο πριν, η μητέρα της της επέτρεψε να βγαίνει μόνη της στο μπαλκόνι. Μέχρι τότε φοβόταν να την αφήσει και είχε μανταλώσει το παράθυρο ψηλά με έναν βαρύ σιδερένιο σύρτη.

«Είσαι μεγάλη πια, σχεδόν εφτά χρόνων, και με τον πατέρα σου αποφασίσαμε ότι μπορείς να βγαίνεις στο μπαλκόνι μόνη σου, όμως με πολλή προσοχή, ε; Μην ξεχνάς ότι είναι γκρεμός από κάτω. Δε θα πηγαίνεις ποτέ στην άκρη.

Έτσι, μωρέλι μου;» της είχε πει η μητέρα της εκείνο το πρωινό ανήμερα των έβδομων γενεθλίων της, και ήταν το πολυτιμότερο δώρο που είχε πάρει να μπορεί να βγει στο μπαλκόνι της να βλέπει τη θάλασσα, τα κύματα, τον κόλπο κάτω από το σπίτι να βλέπει τη βάρκα που έφερνε τον πατέρα της κάθε Πέμπτη, ό,τι καιρό και αν έκανε.

Από τότε, η Νόρα κάθε που σηκωνόταν έβγαινε αμέσως και καθόταν στη μικρή πολυθρόνισσα, δώρο του πατέρα και αυτή, και άρχιζε την ημέρα της έτσι. Μέχρι τη στιγμή που η Μπελελένα, η οικονόμος, τη φώναζε από την κουζίνα να φάει το πρωινό της.

Βγήκε στο μπαλκόνι, πλησίασε το σέτι*, ακούμπησε τους αγκώνες της πάνω και κοίταξε τη θάλασσα στον κόλπο, που ήταν σαν λίμνη από την άπνοια.

Δε θα αργήσει ο πατέρας σήμερα, σκέφτηκε και χαμογέλασε στην απρόσμενα καλή, σχεδόν καλοκαιρινή, μέρα.

Όχι ότι δεν υπήρχε άλλος τρόπος να πάει ο πατέρας στον πύργο. Ένας στενός καρόδρομος, που ξεκινούσε από την άκρη της πόλης της Μυτιλήνης, συνέχιζε φιδογυριστά και ανηφορικά, και έπειτα από περπάτημα μίας ώρας κατέληγε στον μεγάλο απομακρυσμένο πύργο.

Όμως, επειδή κανείς δε χρησιμοποιούσε αυτό τον δρόμο και ο αραμπάς** δε χωρούσε και επειδή ο πατέρας πάντα ερχόταν «διακριτικά», όπως συνήθιζε να λέει, ο σύνδεσμός τους με τον έξω κόσμο ήταν αυτή η βάρκα που την άραζαν κάτω σε μια μικρή αποβάθρα στον γκρεμό και από εκεί έκαναν τα δρομολόγια τους.

Δυο χρόνια πριν ο πατέρας της είχε φέρει έναν τεχνήτη, ο

* Πεζούλι.

** Αμαξα.

οποίος έμεινε μαζί τους τρία βράδια και έφτιαξε πέντε πέτρινα σκαλοπάτια δίπλα στη μικρή προβλήτα. Από εκεί, τα καλοκαίρια, η Νόρα με τη μητέρα της, τη Βενετούλα, και την Μπελελένα βουτούσαν στη θάλασσα και απολάμβαναν το μπάνιο τους.

Όταν ήταν πολύ ζεστός ο καιρός και ο πατέρας της ερχόταν νωρίς, η μητέρα της έφτιαχνε μεζεκλίκια και τα έβαζε σε έναν μποχτσά* πάνω στην προβλήτα. Τότε έπαιρναν και τη Νόρα μαζί τους τα μεσημέρια και, αφού κολάτσιζαν, ξάπλωναν όλοι μαζί στον ήλιο και χουζούρευαν. Διαφορετικά, η Νόρα έβλεπε τον πατέρα της το βραδάκι, όταν έφτανε με τη βάρκα και έτρωγαν μαζί, όταν άνοιγε τα δώρα που της έφερνε από την πόλη και κατόπιν το άλλο πρωί όταν τον χαιρετούσε από το μπαλκονάκι της.

Οι ετοιμασίες για την άφιξη του είχαν συγκεκριμένη ιεροτελεστία και άρχιζαν από νωρίς το πρωί κάθε Πέμπτης. Η Μπελελένα έκανε τη φασίνα. Ξεσκόνιζε ακόμα και τα δωμάτια που ο πατέρας δεν είχε δει ποτέ, κατόπιν έβγαζε τα κολλαριστά, λινά, λευκά σεντόνια και έστρωνε προσεκτικά το κρεβάτι της Βενετούλας. Έκοβε λουλούδια από τον μπαχτσέ και γέμιζε τα βάζα του σπιτιού. Έτριβε τους τοίχους και σφουγγάριζε με μανία τους διαδρόμους. Γυάλιζε τα ασημικά, που δεν προλάβαιναν να θαμπώσουν μέσα σε μία εβδομάδα, ζέσταινε νερό σε μεγάλα σκεύη και έριχνε μέσα αρωματικά έλαια.

Ύστερα καταπιανόταν με την κουζίνα. Τις προηγούμενες τρεις ημέρες προετοιμάζαν με τη Βενετούλα το μενού σαν να ήταν το σπουδαιότερο έργο της ζωής τους. Το μενού το έγραφαν σε μικρά παπυράκια, που τα άφηναν πάνω στην τραπεζαρία όπου έτρωγαν για να τα βρει ο πατέρας. «Να

* Τετράγωνη πετσέτα.

του έρθουν οι γεύσεις στο στόμα πριν τις δοκιμάσει», έλεγε στη Νόρα η Βενετούλα όταν τη ρωτούσε γιατί επέμενε να το κάνει. Και μετά η Μπελελένα φυλούσε τα παπυράκια και ανέτρεχε σε αυτά για να μην ξαναφτιάξουν κάτι που ο πατέρας είχε φάει πρόσφατα.

Άρχιζε τότε η κουζίνα να μοσχοβολάει από τα μπουρέκια* και τα κρέατα για το κυρίως γεύμα. Δε μαγείρευαν ποτέ ψάρι, γιατί ψάρια έφερνε ο πατέρας και τα έτρωγαν την επόμενη μέρα, όταν εκείνος έφευγε.

Η Μπελελένα έφτιαχνε κυρίως τουρκικές συνταγές που της άρεσαν πολύ, γιατί ήταν πλούσιες σε μπαχάρια. Κατέβαινε μία φορά τον μήνα τον καρόδρομο και πήγαινε στην αγορά, για να εφοδιαστεί με τα υλικά και τα απαραίτητα για το σπίτι. Έφευγε νωρίς το πρωί και γυρνούσε απόγευμα, και μύριζε από τις κανέλες και τα γαρίφαλα όλο το μονοπάτι.

Μετά το κυρίως γεύμα ασχολιόταν με τα γλυκά. Ανακάτευε με τις ώρες τα φρούτα με τη ζάχαρη για να φτιάξει μαρμελάδα. Καβούρδιζε φουντούκια και αμύγδαλα και πασπάλιζε με αυτά τα γλυκά, που τα έβαζε σε πιατέλες και τις άφηνε σε διάφορα σημεία του σπιτιού, γιατί στον πατέρα άρεσε να τσιμπάει.

Όσο η Μπελελένα συγύριζε το σπίτι η Νόρα παρατηρούσε κρυφά τη μητέρα της να ετοιμάζεται για τον ερχομό του πατέρα. Έβαζε στο δωμάτιό της τη σκάφη και καθόταν μέσα μία ώρα. Έλουζε τα μαύρα μαλλιά της και τα χτένιζε πολλές φορές. Στη συνέχεια, τα τύλιγε σε μια πετσέτα, αφού τα είχε πλέξει κοτσίδα, και τα άφηνε να στεγνώσουν έτσι, ώστε να γίνουν κυματιστά. Άλειφε το σωμα της με έλαια και κυκλοφορούσε με τη σατέν ρόμπα της μέχρι να έρθει η ώρα

* Είδος πίτας.

να ντυθεί. Αν και ο πατέρας έφτανε κατά τις εφτά, η μητέρα της έβαζε το κνας* της και φτιαχνόταν πιο νωρίς πριν χαθεί το φως του ήλιου. Και αφού ντυνόταν και γινόταν πανέμορφη, επιθεωρούσε αν ήταν όλα στην εντέλεια στο σπίτι, έπαιρνε τον βαρύ γλυκό καφέ της και καθόταν στο χαγιάτι, όπου έλεγε γελώντας στην Μπελελένα: «Τέλεια τα 'καμες! Πάλι θα τον πάρεις τον μπουναμά σου!»

«Çocuk uyumak için gönderreceğim!** Κοίτα μην κάνετε σαματά όπως συνηθίζετε!» της απαντούσε πειραχτικά η Μπελελένα στα τουρκικά, όμως η Νόρα δεν καταλάβαινε γιατί δεν είχε πάρει δώσε με κόσμο και ακόμα δεν τα είχε μάθει.

Όμως, αυτό το «διακριτικά», που ήταν ο τρόπος με τον οποίο ερχόταν ο πατέρας της κάθε εβδομάδα, η Νόρα το καταλάβαινε σε όποια γλώσσα και αν το άκουγε· δεν καταλάβαινε ακριβώς την ουσία του και τη σημασία του καταλάβαινε όμως την αναγκαιότητά του. Και σε αυτό το «διακριτικά», την τόσο ουδέτερη και ακίνδυνη λέξη, η Νόρα χρωστούσε όλες τις ανασφάλειές της, ακόμα και το όνομά της. Που δεν ήταν Νόρα, αλλά Ελεονώρα. Και το Νόρα δεν ήταν απλώς ένα υποκοριστικό· ήταν ένα μπάλωμα – το πρώτο της μπάλωμα.

Μία φορά τον μήνα ο πατέρας έπαιρνε με τη βάρκα τη Νόρα στο σπίτι του στην άλλη μεριά της πόλης, στην προκυμαία, για ένα βράδυ. Στο άλλο του σπίτι, το κανονικό. Το μεγάλο πολυώροφο αρχοντικό, που όμως δεν είχε γλυκά σε κάθε γωνιά για να τσιμπάει ούτε μενού γραμμένο σε παπυράκια. Στο σπίτι όπου ζούσε όλες τις υπόλοιπες ημέρες της εβδομάδας με τον αδελφό της τον Στρατή. Εκείνη, όμως, έπρεπε να παριστάνει ότι ήταν πνευματικός αδελφός της

* Κόκκινη πούδρα.

** Και θα βάλω για ύπνο και το παιδί.

και όχι κανονικός. Ο πατέρας της της είχε ζητήσει, διακριτικά πάντα, όταν ήταν στο κανονικό του σπίτι να τον φωνάζει νούνο, δηλαδή νονό, και όχι πατέρα. Και ενώ αυτό την μπέρδευε και της δημιουργούσε απορίες, δεν του χάλασε ποτέ χατίρι και ποτέ δεν της ξέφυγε η λέξη πατέρας. Ούτε μία φορά. Γιατί σε αυτό το σπίτι ο πατέρας της δεν είχε κόρη, είχε μόνο γιο. Η Ελεονώρα ήταν νόθα, έτσι την αποκαλούσαν. Η ίδια δεν ήξερε τι σήμαινε, το άκουγε όμως σε κάθε γωνιά του σπιτιού· πίσω από τις κλειστές πόρτες που οι καμαριέρες ενημέρωναν η μια την άλλη πως «ήρθε η νόθα»· έξω στον κήπο όπου ετοιμαζαν το δεκατιανό και ρωτούσε η μαγειρίσσο αν θα έτρωγε μαζί τους και η «gayri mesru»*· όταν έρχονταν επισκέπτες, που ενώ τη σύστηνε ο πατέρας της ως την αναβολιά** του, προλάβαινε κάποιος και του ψιθύριζε στο αυτί: «Ναι, σωστά υπέθεσες, αυτή είναι η νόθα που λένε».

Η Νόρα στην αρχή δεν καταλάβαινε τίποτα· δεν καταλάβαινε γιατί το πραγματικό σπίτι του πατέρα της δεν είχε μέσα μια μητέρα όπως είχε το δικό της.

«Η γυναίκα του πατέρα σου πέθανε πριν από δύο χρόνια από εντερικά και μην ανοίξεις ποτέ τέτοια κουβέντα», της είχε πει η Μπελελένα όταν την είχε ρωτήσει η Νόρα.

Και αναρωτιόταν γιατί, εφόσον δεν υπήρχε μητέρα σε εκείνο το σπίτι, δε μετακόμιζε η δική της εκεί; Αφού οι γονείς συνήθως έμεναν μαζί.

«Η μητέρα σου δεν είναι γυναίκα του πατέρα σου, μικρή μου. Θα σου τα εξηγήσει η ίδια καλύτερα σαν θα μεγαλώσεις λίγο και θα μπορείς να καταλάβεις», της εξηγούσε η Μπελελένα.

* Νόθα.

** Βαφτισιμιά.

Όμως, όταν ένα βράδυ στο χαγιάτι η μαμά της αποφάσισε να της λύσει τις απορίες της όσο πιο απλά και ανώδυνα μπορούσε, καθόλου δεν της άρεσαν αυτά που άκουσε και αντιλήφθηκε ότι αυτό που άκουγε πίσω από τις κλειστές πόρτες, το «νόθα», ήταν ρετσινιά, προσβολή, αμαρτία, πληγή, που σιγά σιγά άρχισε να την πονά και να γίνεται ανυπόφορη.

Ο πατέρας ήταν παντρεμένος με την Άννα που είχε πεθάνει δύο χρόνια πριν. Και είχαν έναν γιο, αυτόν που έβλεπε μία φορά τον μήνα, που ήταν αδελφός της, αλλά δεν της επιτρεπόταν να το λέει, και που καθόλου καλά δεν της φερόταν. Όμως, ο πατέρας της είχε αγαπήσει τη μητέρα της, και δεν ήταν παράξενο εκείνη την εποχή να έχει δύο γυναίκες, αλλά λόγω της θέσης του ποτέ δεν την παντρεύτηκε. Και πριν προλάβει η μητέρα να αγαπήσει κάποιον άλλο και να παντρευτεί και αυτή, απέκτησαν την ίδια, τη μοναχοκόρη. Και έτσι ο πατέρας άνοιξε αυτό το σπίτι που το είχε κλειστό για χρόνια και τις έβαλε εκεί να μένουν. Αυτά της είχε πει όλα και όλα, όμως εκείνη πίεζε θέλοντας να μάθει και άλλα.

«Μέχρι να περάσει το πένθος και να παντρευτεί τη μητέρα σου και να ζήσετε όλοι μαζί στην άλλη άκρη του κόλπου στο μεγάλο σπίτι θα πρέπει να προσέχεις τι λες», την παρηγορούσε η Μπελελένα.

«Και εσύ; Εσύ δε θα έρθεις μαζί μας;» τη ρωτούσε η Νόρα.

«Ναι, και εγώ μαζί, σε αφήνω εγώ, meleğim*» την αγκάλιαζε η Μπελελένα.

Και ενώ της άρεσε η ιδέα να μένουν όλοι μαζί στο κανονικό σπίτι και να έχει συνέχεια κοντά της τη μητέρα και τον πατέρα, η Νόρα θλιβόταν όταν σκεφτόταν ότι θα έπρεπε να αποχωριστεί το μπαλκόνι της, το χαγιάτι όπου χουζούρευαν

* Αγγελέ μου.

οι τρεις τους, την προσμονή της Πέμπτης που ερχόταν ο πατέρας, τα σκαλάκια της αποβάθρας και τους χειμώνες τους. Όμως, μάλλον άδικα ανησυχούσε, γιατί, ενώ άκουγε τέτοιες κουβέντες, η αλλαγή αυτή δε φαινόταν να είναι πολύ κοντά, καθώς δε γινόταν καμία προετοιμασία.

Αντίθετα, όποτε και αν πήγαινε στο κανονικό σπίτι, συνέχιζε να ακούει αυτή τη λέξη, που, εφόσον πλέον ήξερε τι σήμαινε, της μάτωνε την ψυχή.

Νόθα. Νόθα. Χωρίς όνομα, χωρίς προστασία, χωρίς υπόσταση. Μια ντροπή για τον πατέρα της, μια βαφτισιμιά. Νόθα. Χωρίς την ευλογία του Θεού. Νόθα. Παρακατιανή· από μια μητέρα, που δεν επιτρεπόταν να πάει ποτέ στο κανονικό σπίτι στην άκρη της προκουμαίας και να φτιάξει εκεί τα παπυράκια της και από έναν πατέρα που είχε γιο και όχι κόρη. Ή μάλλον είχε κόρη, αλλά νόθα.

Ο αδελφός της, που ήταν σχεδόν δέκα χρόνια μεγαλύτερός της, ήξερε. Όπως και όλοι βέβαια. Όταν ο πατέρας της του έκανε παρατήρηση που δεν της έδινε σημασία, ο Στρατής τού αντιμιλούσε και την αποκαλούσε με προκλητικό ύφος νόθα.

Και οι υπηρέτριες του σπιτιού δεν την κανάκευαν όπως έκανε η Μπελελένα και, μόλις απομακρυνόταν, ψιθύριζαν η μια στην άλλη «έχουμε του κόσμου τις έγνοιες, έχουμε και τη νόθα».

Στο κανονικό σπίτι που ήταν στην άκρη της προκουμαίας της Μυτιλήνης, στην αριστερή πλευρά του λιμανιού, συνήθιζαν να μπαλώνουν τα ρούχα τους. Ακόμα και τα πολύ καλά, τους αεράτους λιμπαντέδες*, τα μεταξωτά πουκάμισα του

* Γυναικείο πανωφόρι παραδοσιακής φορεσιάς.

πατέρα, τα σαλβάρια και τα φέσια, τις εσάρπες και κυρίως τα μαντίλια. Μάλιστα, διέθεταν ολόκληρα κουτιά με κάθε λογής μπαλώματα γι' αυτό τον σκοπό. Οποιοδήποτε κομμάτι ύφασμα είχε ικανοποιητικό μέγεθος, όποιο ρούχο πάλιωνε αλλά είχε ωραίο χρώμα, όλα έπαιρναν τη θέση τους στα τσίγκινα κουτιά με τα μπαλώματα μέχρι να χρησιμοποιηθούν. Η Νόρα εντυπωσιαζόταν πολύ από αυτό γιατί στο δικό της σπίτι δεν μάλωναν ποτέ. Ίσως επειδή δε χρειαζόταν, καθώς ο πατέρας έφερνε συνέχεια στην ίδια και τη μητέρα της καινούργια φορέματα και προικιά. Παρακολουθούσε με μεγάλη περιέργεια τη μοδίστρα του κανονικού σπιτιού να διαλέγει με προσοχή τα μπαλώματα κάθε μέρα και να τα ταιριάζει με τα ρούχα που χρειαζόνταν επιδιόρθωση. Έστελνε τον ψωνιστή* στην αγορά να της βρει κλωστές που να ταιριάζουν με τα χρώματα που είχαν τα μπαλώματα, καθώς και κουμπιά και δαντέλες. Και αν αυτός ο καημένος δεν κατάφερε να βρει αυτό που του είχε ζητήσει, τότε σήκωνε από την καρέκλα τα εκατό κιλά της και τον φοβέριζε με τις βελόνες του πλεξίματος.

«Να πας να βρεις αυτά που σου μήνυσα, όχι αυτά που ήθελαν να σου δώσουν. Άχρηστε, ε άχρηστε!» και έτρεχε ο ψωνιστής μπορεί και τρεις και τέσσερις φορές μέχρι να της βρει αυτά που είχε φανταστεί.

Η μοδίστρα, που ζούσε στο κανονικό σπίτι, ήταν η μόνη που δεν κορόιδευε τόσο τη Νόρα και την άφηνε να κάθεται δίπλα της όσο ασχολιόταν με το μπάλωμα.

«Μικρή μου, να θυμάσαι πάντα' το μπάλωμα όταν γίνεται δεν ξεγίνεται. Κοίτα, όμως, σαν καινούργιο δείχνει. Το μπάλωμα είναι τέχνη».

* Αυτός που έκανε τα καθημερινά ψώνια του σπιτιού.

«Και τι ακριβώς σημαίνει μπάλωμα; Και γιατί να μην αγοράσεις καινούργιο; Αφού έχετε τόσους παράδες», απορούσε η Νόρα.

«Μπάλωμα είναι η επιδιόρθωση ενός πράγματος που χάλασε, αλλά δε θες να το αποχωριστείς ή δε γίνεται να το αποχωριστείς. Και καμιά φορά δε χρειάζεται ή δεν μπορείς να αγοράσεις καινούργιο, και αυτό δεν έχει να κάνει με τον παρά. Το μπάλωμα είναι τέχνη, μικρή μου. Είναι χάρισμα· να μπορείς να αλλάζεις κάτι που είναι παλιό ή ελαττωματικό και να το φτιάχνεις πάλι ώστε να σου αρέσει».

Η Νόρα συνδύασε στο μυαλό της το μπάλωμα με τα πλούσια και κανονικά σπίτια. Αφού σε όλα τα κανονικά σπίτια μπάλωναν και στο δικό της όχι. Και αυτό που έλεγε η μοδίστρα ότι το μπάλωμα είναι τέχνη; Χάρισμα; Και εφόσον μπαλώνονται τα ρούχα που είναι ελαττωματικά γιατί να μην μπαλώνονται και τα υπόλοιπα τα ελαττωματικά που μας πληγώνουν; Δε θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να μπαλώνονται τα ονόματα; Και αν είχε και αυτή τάλεντο στο μπάλωμα; Μήπως θα την έσωζε από τη θλίψη που αισθανόταν;

Το πρώτο πράγμα που ζήτησε από τον πατέρα της να της φέρει έπειτα από εκείνη τη συζήτηση με τη μοδίστρα ήταν ένα τσίγκινο κουτί. Και πράγματι εκείνος της έφερε το πιο όμορφο τσίγκινο κουτί που είχε δει ποτέ. Μικρό σαν κουτί δώρου, με ροζ τριανταφυλλάκια για μπορντούρα και μικρά γελαστά αγγελάκια ζωγραφισμένα στη βάση του. Μέσα είχε σοκολατάκια γάλακτος, που μόλις είχαν έρθει στο νησί, και της άρεσαν πολύ.

Την επόμενη φορά που η Νόρα πήγε στο κανονικό σπίτι, ζήτησε διστακτικά από τη μοδίστρα να της χαρίσει ένα μπάλωμα που της ήταν άχρηστο.

Αμέσως, εκείνη, με μια γρήγορη κίνηση, τράβηξε από ένα κουτί ένα μικρό βελούδινο κόκκινο κομμάτι ύφασμα και της το έδωσε.

«Θέλεις και άλλα;» τη ρώτησε τρυφερά.

«Όχι, ευχαριστώ», απάντησε η Νόρα. «Ένα αρκεί».

Και όταν έπεσε το βράδυ, καθισμένη στο κρεβάτι της, στη σοφίτα του κανονικού σπιτιού, η Νόρα έβγαλε το κουτί με τα μπαλώματά της και έκανε στο μυαλό της το πρώτο της μπάλωμα. Μπάλωσε το θήτα και το έκανε ρο. Από νόθα έγινε με ένα μικρό μπάλωμα Νόρα. Έβαλε προσεκτικά το κόκκινο βελούδο στο κουτί της και είπε:

«Εσύ είσαι το πρώτο μου μπάλωμα. Από εδώ και πέρα δεν υπάρχει θήτα. Δεν υπάρχει νόθα. Υπάρχει Νόρα».

Ήταν 5 Φεβρουαρίου του 1866 που η Νόρα ξύπνησε και δε λεγόταν πια Ελεονώρα. Της πήρε πολύ καιρό και πολλά παρακάλια να πείσει τον πατέρα και τη μητέρα της να τη φωνάζουν Νόρα. Έφτασε να μην απαντάει όταν τη φώναζαν Ελεονώρα. Πείσμωνσε τόσο πολύ, που όλοι τα έχασαν και τελικά υποχώρησαν. Μέχρι να ανθίσουν οι τριανταφυλλιές του Μαΐου στο κανονικό σπίτι και στο δικό της, η Ελεονώρα είχε γίνει Νόρα. Όχι υποκοριστικό· μπάλωμα.

Της ίδιας της έφτανε που δεν άκουγε τη λέξη που την πλήγωνε. Κάθε που κάποιος ψιθύριζε τη μισητή λέξη, εκείνη άκουγε το όνομά της, που τόσο της άρεσε. Το όνομά της από κόκκινο βελούδο. Και με τον καιρό, τόσο τους έμοιαζε το Νόρα με το νόθα, που δεν ξανακούστηκε η λέξη η κακιά.

Το μπάλωμα ήταν πετυχημένο, και η Νόρα πολύ ευτυχημένη για πρώτη φορά στη ζωή της.

Ο αδελφός της ήταν πολύ μεγαλύτερός της. Όταν η Νόρα μπάλωσε το όνομά της, ήταν σχεδόν επτά χρόνων, ενώ εκείνος δεκαεφτά στα δεκαοχτώ και πολύ πιο σοβαρός από

την ηλικία του. Είχε ήδη εμπλακεί στις επιχειρήσεις του πατέρα του και γνώριζε αρκετά πράγματα γύρω από το εμπόριο λαδιού και ψαριών. Είχε πάει στο ελληνικό σχολείο της πόλης και είχε αποφοιτήσει με άριστα. Ο πατέρας του όπως και όλοι οι πλούσιοι Έλληνες της τουρκοκρατούμενης Μυτιλήνης συντηρούσαν τα ελληνικά σχολεία με δωρεές. Ο πατέρας, ο Μιχαήλος όπως ήταν το όνομά του, είχε απαιτήσει εκτός από τα μαθηματικά, που διδάσκονταν παντού τότε, να διδάσκονται επίσης φυσική και γαλλικά. Και, για όσους ήθελαν, εικαστικά. Και ο Στρατής σαν σφουγγάρι ρουφούσε όλες τις γνώσεις που του προσφέρονταν. Ήταν πάντα ο πιο διαβασμένος, ο τελευταίος που έφευγε από το μάθημα, ο πρώτος που πήγαινε στο σχολείο πριν χτυπήσει το κουδούνι και αυτός που είχε τα περισσότερα βιβλία.

Μπορεί και να είχε συμπαθήσει τη Νόρα, που τόσο της άρεσε το διάβασμα, αν δεν ήταν από τη φύση του συντηρητικός και αυστηρός. Οι ελληνικές παραδόσεις ήταν βαθιά ριζωμένες μέσα του σαν από αυτόν και μόνο να εξαρτιόταν η διατήρηση του ελληνικού στοιχείου στη Μυτιλήνη. Το περίεργο ήταν ότι συμπαθούσε τους Τούρκους, αν και κάποιος θα περίμενε το αντίθετο, και είχε πολλούς φίλους ανάμεσά τους.

Η Νόρα όποτε πήγαινε στο κανονικό σπίτι φρόντιζε να μην ενοχλεί. Τον περισσότερο χρόνο της τον περνούσε στη μεγάλη βιβλιοθήκη στον δεύτερο όροφο, όπου χάριζε τους χάρτες που είχε κρεμασμένους στους τοίχους ο πατέρας της και ξεφύλλιζε τα βιβλία του. Πολλές ώρες της ημέρας τριγυρνούσε στο ισόγειο όπου ήταν οι κουζίνες και το υπηρετικό προσωπικό, όπως συνηθιζόταν την εποχή εκείνη στη Μυτιλήνη, και κάθε φορά που έβλεπε και έναν καινούργιο βοηθό απορούσε με τα πλούτη του πατέρα της. Δεν είχε καταλάβει ακριβώς τι έκανε πέρα από το εμπόριο λαδιού και σαρδέλας, είχε κα-

ταλάβει όμως από νωρίς πως το επώνυμο που της είχε στερήσει ήταν αξιοσέβαστο και σημαντικό στο νησί τους. Τότε δεν την ένοιαζε το επώνυμο. Περισσότερο την ένοιαζε να μην ακούει εκείνη τη λέξη την κακιά, που ευτυχώς την είχε μπαλώσει, και να μοιάζει όλο και πιο πολύ στον πατέρα της. Και η αλήθεια ήταν ότι έμοιαζε. Δεν ήταν καλλονή, όπως η Μπελελένα ή η μητέρα της, είχε όμως τα πράσινα μάτια του πατέρα της, που ήταν φωτεινά και μαγνήτιζαν τον συνομιλητή της, και το ιδιαίτερο κόκκινο χρώμα των μαλλιών του. Είχε πάρει, επίσης, το σκαρί του, ψηλή και αδύνατη, και τη σκουρόχρωμη επιδερμίδα του.

Ωστόσο, όλα αυτά δεν αρκούσαν για να τη βάλουν στην καρδιά του αδελφού της. Ο Στρατής φερόταν σαν μοναχοπαίδι και απλώς την ανεχόταν γιατί αγαπούσε και σεβόταν τον Μιχαήλο.

Η Νόρα μέσα από βλέμματα, κουβέντες και αντιδράσεις προσπαθούσε να καταλάβει αν το γεγονός ότι ο πατέρας της την έπαιρνε στο κανονικό σπίτι μία φορά τον μήνα ήταν προετοιμασία για την αλλαγή μιας κατάστασης, όπως της έλεγε η Βενετούλα, ή απλώς ενοχές. Μπορεί βέβαια ο πατέρας της να ήθελε απλώς να κάνει το χατίρι της μητέρας της, που η ίδια την είχε ακούσει να του λέει: «Εμένα μη μου χαρίσεις ποτέ το επίθετό σου, δεν το έχω ανάγκη, έχω συνηθίσει τη ζωή μας έτσι, όμως από το πλάσμα μας μην το στερείς. Είναι η μοναχοκόρη σου, και αυτή θα σε φροντίσει στα γεράματα».

«Μην ανησυχείς, γλυκό μου αηδόνι», της είχε απαντήσει εκείνος. «Μέχρι τα γεράματά μου θα είσαι στο πλάι μου και η κόρη μας θα είναι επίσημα κόρη μου, καλοπαντρεμένη και με προίκα από τον πατέρα της, όπως της πρέπει».

«Μόνο που θα ήθελα η κόρη μας να παντρευτεί από έρω-

τα, όχι όπως συνηθίζετε στην οικογένειά σας από συνοικέσιο», του είχε πει η μητέρα.

«Από έρωτα, από έρωτα, σ' το υπόσχομαι. Πόσες φορές ακόμα θα μου το πεις; Από έρωτα θα την παντρεύουμε και θα βουίξει η Μυτιλήνη στον γάμο της όταν έρθει η ώρα».

Μέσα σε ένα λεπτό από την ώρα που σηκώθηκαν τα μεγάλα κύματα, εκείνη την ημέρα, 7 Μαρτίου του 1867,* στις έξι η ώρα το απόγευμα, η γη άρχισε να τρέμει. Δεν πρόλαβε η Νόρα να φωνάζει στη μητέρα της πως είχε φανεί η τράτα του πατέρα, και μια δύναμη με περιστροφική** κίνηση την τύλιξε κάνοντάς τη να χάσει την ισορροπία της. Οι πέτρες του πύργου άρχισαν να τρίβονται μανιασμένα, σαν δόντια που τρίζουν, και να καταρρέουν η μια πάνω στην άλλη. Ξαφνικά, μια πυκνή σκόνη τύλιξε τα πάντα, το έδαφος στα πόδια της υποχώρησε και η Νόρα βρέθηκε να πέφτει στον γκρεμό με μεγάλη ταχύτητα νιώθοντας το κορμί της εκτεθειμένο σε αυτό που δεν ήξερε τι ήταν, αλλά φαινόταν σαν μανία της φύσης.

«Μάνα!» ούρλιαξε η Νόρα με όση φωνή έβγαине από τον τρόμο της. «Μπελελένα!» και κατόπιν «Πατέραα!» βλέποντας φευγαλέα τη βάρκα να χάνεται στα τεράστια κύματα που πετάγονταν σαν δράκοι από τη θάλασσα.

«Deprem!»*** ούρλιαξε η Βενετούλα από το ισόγειο και δεν

* 23 Φεβρουαρίου του 1867 με το παλιό ημερολόγιο.

** Ο σεισμός της Λέσβου είχε περιστροφική κίνηση (σύνθετη κάθετη και κυματοειδή), που είναι και το καταστροφικότερο είδος, και είχε ένταση 6,8 της κλίμακας Ρίχτερ καταστρέφοντας το μεγαλύτερο τμήμα του νησιού.

*** Σεισμός.

πρόλαβε να πει κάτι άλλο, καθώς οι δύο επάνω όροφοι πλάκωσαν το μικρό ισόγειο σχηματίζοντας έναν μικρό κρατήρα.

Η γη δε σταματούσε να βρυχιέται όσο η Μπελελένα, που ήταν στην αυλή ποτίζοντας τα λουλούδια, προσπαθούσε απεγνωσμένα να κρατηθεί από την αυλόπορτα. Ο σεισμός δυνάμωνε, τα κύματα ήταν τεράστια και μέσα σε δευτερόλεπτα ο πύργος είχε γίνει ένα με το έδαφος, ενώ η θάλασσα είχε φουσκώσει και έγλειφε τις πέτρες.

Η Μπελελένα φώναζε τη Νόρα αλαφιασμένη. Παρά τον πανικό της είχε αντιληφθεί την πτώση του πύργου πάνω στις ντελικάτες αρωματισμένες πλάτες της Βενετούλας και στα μοσχομουριστά φαγητά. Έτσι, άρχισε να ψάχνει κατευθείαν τη Νόρα. Μόλις η γη καταλάγιασε λίγο, με τρεμάμενα χείλη και ακανόνιστα βήματα προσπάθησε να ανοίξει δρόμο ανάμεσα στα χαλάσματα για να φτάσει εκεί όπου υπολόγιζε ότι βρισκόταν το μικρό μπαλκόνι.

Ένας ακόμα δυνατός σεισμός την έριξε κατάχαμα. Σηκώθηκε ζαλισμένη και συνέχισε. Η πρώτη κηλίδα αίμα την πανικόβαλε. Ουρλιάζοντας άρχισε να κατεβαίνει κουτρουβαλώντας στις πέτρες και στο χώμα. Το σακουλάκι με τις λίρες, το κομπόδεμά της, που είχε πάντα από συνήθεια δεμένο στο ζωνάρι της, κουδούνιζε ασταμάτητα.

Λίγα μέτρα πιο πέρα είδε το ροζ χρώμα του φορέματος της Νόρας, που με τόση φροντίδα της είχε σιδερώσει νωρίτερα, να λαμπυρίζει στο ηλιοβασίλεμα. Όρμησε με μανία προς τα εκεί, αλλά ακόμα μια σεισμική δόνηση την πέταξε με δύναμη πάνω στις πέτρες. Δεν το έβαλε κάτω. Το αίμα που τώρα διέκρινε να βάφει το παιδικό φόρεμα της έδωσε τη δύναμη να συνεχίσει αυτά τα λίγα μέτρα και να φτάσει στο σώμα της Νόρας, που λίγο έλειπε να παρασυρθεί από τα κύματα.

Το παιδί είχε ορθάνοιχτα τα μάτια και προς στιγμήν η Μπελελένα νόμισε πως είχε σταματήσει να αναπνέει, μέχρι που έσκυψε από πάνω της και την άκουσε να της ψιθυρίζει: «Η βάρκα, η βάρκα».

Και τότε το είδε. Το απομεινάρι από τη βάρκα που έφερε τον Μιχαήλο να επιπλέει ανοιχτά στον ορίζοντα, δυο ξύλα όλα και όλα, τα οποία χάθηκαν και αυτά με το επόμενο κύμα.

Η Μπελελένα άρπαξε τη Νόρα και τη σήκωσε στην αγκαλιά της. Τώρα η μικρή δε μιλούσε. Το αίμα κυλούσε στο πρόσωπό της, ενώ τα μαλλιά της είχαν γίνει ένα κουβάρι από λάσπη, αίμα και σκόνη. Σηκώνοντάς τη, συνειδητοποίησε πως το ένα πόδι της κρεμόταν και πως το κόκαλο είχε σπάσει και πως μάλλον αυτός ο πόνος ήταν που έκανε τη Νόρα να λιποθυμήσει.

Με το παιδί στην αγκαλιά της και τη γη να συνεχίζει να τρέμει κάτω από τα πόδια της, η Μπελελένα έφτασε σε ένα πλάτωμα. Ακούμπησε τη μικρή απαλά στις πέτρες, σίγουρη ότι από λεπτό σε λεπτό θα πέθαινε, και αναζήτησε γύρω της κάτι που θα μπορούσε να γίνει ένα αυτοσχέδιο στρώμα για να τη βάλει πάνω.

Προχώρησε με κόπο προς τα χαλάσματα του πύργου. Το άρωμα της Βενετούλας έφτασε ορμητικό στη μύτη της τη στιγμή που έσκυψε να πιάσει ένα πανί που ήταν σφηνωμένο κάτω από μια πέτρα. Ήξερε πως δεν είχε νόημα να ψάξει στα χαλάσματα. Ο πύργος είχε γίνει ένα με το έδαφος και ήδη μικρές εστίες φωτιάς από τα τσουκάλια όπου έβραζε το φαγητό είχαν αρχίσει να ξεπηδούν από τα ξύλα που ήταν αναμειγμένα με τις πέτρες. Η κυρά της δεν είχε γλιτώσει από τη μανία του σεισμού, αλλά αυτή ήταν εκεί, σώα, και έπρεπε να πάρει το παιδί μακριά, ακόμα και αν τελικά δεν κατάφερνε

να το σώσει. Με γρήγορα βήματα μάζεψε όσα πανιά μπόρεσε να βρει. Γύρισε στη Νόρα, που ήταν λιπόθυμη στο έδαφος και τρανταζόταν σε κάθε μετασεισμό, και έδεσε όπως όπως τις πληγές της. Και ενώ περιποιόταν τα τραύματα του παιδιού το βλέμμα της έπεσε στην ανταριασμένη θάλασσα· κανένα ίχνος από τη βάρκα του Μιχαήλου. Η Μπελελένα κατάλαβε ότι κρατούσε στα χέρια της ένα ορφανό. Και ο επόμενος σεισμός μπορούσε να τις αποτελειώσει και τις δυο.

Όχι. Δε θα το άφηγε να συμβεί. Είχε ευθύνη απέναντι στην κυρά της και στον Μιχαήλο. Έπρεπε να φύγουν από εκεί. Πάση θυσία. Σηκώθηκε με κόπο, και με τα πανιά που απέμεναν έφτιαξε μια μεγάλη θηλιά. Έσκυψε, σήκωσε τρυφερά τη Νόρα, που δεν αντιδρούσε, και ζαλώθηκε τη μικρή όπως έκανε τα ταγάρια με τα ψώνια που έφερνε από το λιμάνι. Αφού βρήκε την ισορροπία της, θέλησε να φτάσει στο μονοπάτι που οδηγούσε στην πόλη, το οποίο όμως δεν υπήρχε πια. Και με την πρώτη μεγάλη φλόγα που ξεπετάχτηκε από τα ερείπια, μέσα στη βοή του μετασεισμού, μόλις αισθάνθηκε την αδύναμη ανάσα της Νόρας στην πλάτη της, σημάδι ότι ακόμα ζούσε, της ήρθε ο πρώτος λυγμός.

Οι περιγραφές των εφημερίδων, όπως αυτή της *Αμάθειας* στη Σμύρνη, δεν μπορούσαν να αποτυπώσουν το πραγματικό μέγεθος της τραγωδίας και της οδύνης.

Η καταστροφή ήρχισεν την 23ην Φεβρουαρίου περί ώραν βην μ.μ. Ουδεμία υπόγειος βοή ουδέ κρότος προηγήθη αυτής. Μόνον ο αήρ ήτο βαρύς. Περί την δύσιν του ηλίου εκλώνησεν την γην σφοδρός σεισμός. Όσοι ευρέθησαν εις τας οδούς ερρίφθησαν βιαίως κατά γης. Αι οροφαί και τα δωμάτια των οικιών διερράγησαν και μετ' όλίγον κατέπιπτον κι αυταί αι οικίαι.

Ολίγοι άνθρωποι έλαβον τον καιρόν να σωθώσιν, οι δε διασωθέντες παρευρέθησαν τότε εις θέαμα του οποίου η φρικαλέα αίσθησις ουδέποτε θέλει εξαληφθεί εκ της μνήμης αυτών.

Το πένθος στο κανονικό σπίτι ήταν σαρωτικό. Το οίκημα είχε μείνει άθικτο, αλλά ακέφαλο. Το πτώμα του Μιχαήλου είχε βρεθεί την επομένη του σεισμού να επιπλέει δίπλα σε ξύλα, κομμάτια από βάρκες και σκουπίδια. Το μένος της θάλασσας είχε καταστρέψει τα άλλοτε στιλπνά κατακόκκινα μαλλιά του και τα πλούσια γένια του, ενώ τα πανάκριβα ρούχα του έμοιαζαν με κουρέλια φαγωμένα από τα ψάρια.

Ο Στρατής, που με στεγνά μάτια πρωτοστατούσε στις έρευνες στη θάλασσα, ήταν εκείνος που τον αναγνώρισε και διέταξε τους ψαράδες να τον ανασύρουν. Τον περισυνέλεξαν, αλλά δεν τον στοίβαξαν με τα δεκάδες άλλα πτώματα στις ακτές του νησιού. Ο ίδιος ο Χουσνή πασάς, ο διοικητής νήσων Αιγαίου, παραχώρησε την άμαξά του να παραλάβει το πτώμα, καθώς με τον Μιχαήλο τον συνέδεε βαθιά φιλία, και ενημέρωσε αμέσως την Πύλη για την απώλεια του φίλου του και ευεργέτη του νησιού.

Η κηδεία του Μιχαήλου, στην οποία παρευρέθηκε όλη η πόλη, ήταν η πρώτη που έγινε στο νησί. Ο Στρατής, παρόλο που η Μυτιλήνη τρανταζόταν ακατάπαυστα και παντού υπήρχαν χαλάσματα, πτώματα και άστεγοι που κυλιόνταν στα βρόμικα σοκάκια, έκανε μεγαλοπρεπή κηδεία. Η νεκρική πομπή ξεκίνησε από το κανονικό σπίτι στην προκυμαία. Το πρόσωπο του Μιχαήλου ήταν ακάλυπτο στο φέρετρο, όπως όριζαν τα έθιμα, τα οποία ο Στρατής ακολούθησε κατά γράμμα θέλοντας να τιμήσει τον πατέρα του. Στην κεφαλή της πομπής βάδιζε ο ίδιος με σφιγμένο πρόσωπο, ακουμπώντας με όση δύναμη του είχε απομείνει το σκέπα-

σμα, και ήταν ατημέλητος, όπως πρόσταζε η παράδοση για τους στενούς συγγενείς. Μοιρολογίστρες φερμένες από το Πλωμάρι ακολουθούσαν την πομπή φορώντας τη χαρακτηριστική κόκκινη φούστα* και έκλαιγαν τον Μιχαήλο επαινώντας τις αρετές του. Τρεις ώρες διήρκεσε η περιφορά μέχρι να τον πάνε στην εκκλησία για τον τελευταίο χαιρετισμό. Οι πιο κοντινοί τραβούσαν τα μαλλιά τους σε ένδειξη πένθους και απόγνωσης, ενώ οι υπόλοιποι έμεναν στην άκρη να πάρουν τις «αγάπες»**, καθώς ήταν το μόνο φαγώσιμο που είχαν τη δυνατότητα να βρουν. Και παρόλο που οι γυναίκες δεν είχαν δικαίωμα να παρευρεθούν, ο Στρατής είχε ζητήσει να μη λείπει καμία, και όλοι μαζί να αποχαιρετήσουν τον Μιχαήλο κλείνοντας το φέρετρο στο οικογενειακό κοιμητήριο. Μετά την κηδεία του Μιχαήλου ακολούθησαν οι υπόλοιπες και, μέσα στις επόμενες δύο εβδομάδες, ο άρρωστος γέροντας δεσπότης της Μυτιλήνης Μελέτιος μαζί με τον πρώην Αλεξανδρείας Καλλίνικο κατευόδωσαν στο τελευταίο τους ταξίδι περισσότερες από πεντακόσιες ψυχές.

Το επόμενο διάστημα πολλοί άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους αβοήθητοι κάτω από τα γκρεμισμένα κτίρια. Η μανία της φύσης τους είχε βρει όλους απροετοίμαστους. Οι άστεγοι, που ήταν και αυτοί χιλιάδες, περιπλανιούνταν στους δρόμους παρακαλώντας για στέγη και ένα πιάτο φαί. Όλα τα ελληνικά σχολεία και κτίρια που είχαν παραμείνει όρθια, καθώς και τα τζαμιά, άνοιξαν για να φιλοξενήσουν τους Μυτιληνιούς και τους Τούρκους, που από τη μια στιγμή στην άλ-

* Οι γυναίκες που ακολουθούσαν τις νεκρικές πομπές φορούσαν κατά την παράδοση κόκκινες φούστες που ήταν και μέρος της προίκας τους.

** Προσφορά ψωμιού και φρούτων στη μνήμη του νεκρού, που μοιράζονταν στον κόσμο που ακολουθούσε την πομπή.

λη είχαν χάσει τα πάντα. Το γαλλικό προξενείο και το γαλλικό ταχυδρομείο, το νοσοκομείο, η καθολική εκκλησία, το γραφείο των φάρων, καθώς και σχεδόν όλα τα μαγαζιά της πόλης κατέρρευσαν είτε τη στιγμή του σεισμού είτε το επόμενο διάστημα με τους μετασεισμούς.

Το σπίτι του Μιχαήλου συνέχισε να δέχεται κόσμο μέρες μετά την κηδεία και να στρώνει τραπέζια στη μνήμη του, ενώ τα μελωμένα ψωμιά συνέχισαν να μοιράζονται στον λαό, μέχρι που ο Στρατής, κύρης πια, διέταξε να κλείσουν οι πόρτες λόγω της χολέρας, που εξαιτίας των συνθηκών είχε αρχίσει να πλήττει το νησί.

Και μέσα σε όλα αυτά υπήρχε και άλλη μια ανοιχτή πληγή. Η νόθα, που ενώ στο μυαλό του Στρατή ήταν η αιτία που ο πατέρας του είχε χαθεί, γιατί, αν δεν ήταν αυτή, θα γλίτωνε, παρέμενε ωστόσο μια εκκρεμότητα. Το αίσθημα της ευθύνης, όμως, και ο θυμός που ήθελε να ξεσπάσει πάνω της δεν τον άφηναν να ησυχάσει.

Έτσι, δυο τρεις μέρες μετά, με τον Μαχμέτ, τον πιστό οδηγό του, και ενώ η γη εξακολουθούσε να τρέμει, ακολούθησαν τον καρόδρομο που οδηγούσε στον πύργο όπου έμενε η νόθα. Λίγα μέτρα από την έξοδο της πόλης, ο δρόμος είχε καταστραφεί και, έτσι, αναγκάστηκαν να ξεπεζέψουν και να συνεχίσουν με τα πόδια στην ανηφόρα που ήταν γεμάτη βράχους και χαντάκια. Φτάνοντας στο σημείο απ' όπου φαίνονταν τα συντρίμια του πύργου, δεν μπόρεσε να διακρίνει τίποτε άλλο πέρα από καρβουνιασμένα έπιπλα και μαυρισμένες πέτρες. Η μπόρα που είχε πιάσει την προηγούμενη μέρα είχε σβήσει τη φωτιά, αλλά η αποπνικτική μυρωδιά έκοβε την ανάσα.

Και εκεί που έκανε να φύγει, αποφασισμένος πως ούτε η νόθα αλλά ούτε και η μητέρα της ζούσαν, το βλέμμα του

έπεσε στις αποδείξεις· στο ματωμένο ρούχο που είχε μισοκαεί και στις πέτρες που είχαν βαφτεί με τόσο αίμα που ούτε η βροχή δεν είχε καταφέρει να ξεπλύνει. Ακολουθώντας τους λεκέδες από το αίμα πλησίασε με προσοχή στο χέιλος του γκρεμού και διέκρινε σφηνωμένα στον βράχο στη θάλασσα δυο παιδικά παιχνίδια και ό,τι είχε απομείνει από μια ροζ πολυθρόνισα.

«Önü müzdeki birkaç gün temiz olsun»,* είπε στον Μαχμέτ και γύρισε την πλάτη του στα συντρίμια.

«Sen yeniden inşa edecek misin?»** ρώτησε ο Τούρκος που τον ακολουθούσε κατά πόδας.

«Hayir.*** Δεν έχω τέτοιο σκοπό. Τι να πρωτοχτίσω, Μαχμέτ; Δώδεκα σπίτια είχαμε μέχρι προχτές και τώρα μείναμε μόνο με τις κλειδες. Ακόμα δεν έχω αποφασίσει τι θα ξαναχτιστεί και τι όχι. Είναι πολύ νωρίς. Θέλω, όμως, να δω αν έχει σωθεί κάτι πολύτιμο και να κηδέψω τους ανθρώπους που έχασαν τη ζωή τους εδώ».

Ωστόσο, έλεγε ψέματα ο Στρατής. Δεν είχε αμφιβολία ότι η Νόρα είχε πεθάνει, πιθανότατα από πτώση στη θάλασσα, αλλά ήθελε να σιγουρευτεί πως η Βενετούλα και όποιος άλλος έμενε εκεί είχαν την ίδια τύχη. Να κλείσει οριστικά το κεφάλαιο που στοίχισε στον πατέρα του τη ζωή του. Και ο ίδιος να μπορέσει να συνεχίσει. Να αναλάβει την οικογένεια και να βοηθήσει τον τόπο του να επουλώσει τις πληγές από αυτή τη θεομηνία.

Είχε βαρύ φορτίο στην πλάτη του. Μοναδικός γόνος που απέμεινε στο νησί, έπρεπε να ξανασταθεί στα πόδια του, να

* Τις επόμενες μέρες να καθαριστεί.

** Θα το ξαναχτίσεις;

*** Όχι.

περιμαζέψει την περιουσία του και να βάλει ξανά μπροστά τις επιχειρήσεις όσο πιο γρήγορα γινόταν. Πολλά στρέμμα-τα με ελιές είχαν γίνει στάχτη εξαιτίας των πυρκαγιών που προκλήθηκαν από τον σεισμό, ενώ οι περισσότεροι από αυ-τούς που είχε στη δούλεψή του ήταν άστεγοι και δεν είχαν την απαραίτητη σωματική δύναμη. Από την άλλη, η Πύλη είχε στείλει εντολή όσοι Τούρκοι ήθελαν να περάσουν απέ-ναντι στη Σμύρνη και στην Πόλη και, έτσι, τα τουρκικά ερ-γατικά χέρια ήταν δυσεύρετα.

Τα περισσότερα κοντινά χωριά είχαν καταστραφεί και όλο το λιμάνι και η προκυμαία είχαν γεμίσει σκηνές και αυ-τοσχέδια κρεβάτια. Στο Κιόσκι πέρα που ήταν ο δεσπότης είχαν μαζευτεί οι χριστιανοί αναζητώντας βοήθεια και στέ-γη για τα παιδιά τους.

Μέσα σε μία νύχτα η εικόνα του κοσμοπολίτικου νη-σιού είχε αλλάξει άρδην. Τα ωραία μαγειρεία, τα πολυτελή μαγαζιά, τα εντυπωσιακά αρχοντικά, οι μαχαλάδες με τα ζαλιστικά χρώματα και τις μυρωδιές πλέον ήταν ένας σω-ρός από πέτρες, άμμο και απορρίμματα. Η Τουρκική Αγορά υπολειπουργούσε και οι άστεγοι άρπαζαν σάπια φρούτα και λαχανικά για να χορτάσουν την πείνα τους. Οι απεσταλ-μένοι του πασά, ο Πατριάρχης και οι πρόξενοι δεν μπορού-σαν για μέρες να μοιράσουν αρμοδιότητες ώστε να ξεκινή-σουν η απογραφή των ζημιών και οι πρώτες απαραίτητες επισκευές.

Και με τον παραμικρό μετασεισμό, Μυτιληνιοί και Τούρ-κοι πετάγονταν έξω από τα σπίτια τους και συγκεντρώνο-νταν στις πλατείες, οι Τουρκάλες χωρίς τους φερετζέδες, οι χριστιανές με τα κομπινεζόνια – είχε χαθεί κάθε ντροπή εκείνη την περίοδο στην προσπάθεια για επιβίωση. Τύχαι-νε να μένουν εκεί μερόνυχτα, όσο μάλιστα κυκλοφορού-

σαν οι φήμες για μεγαλύτερο σεισμό που δε θα άφηνε τίποτα όρθιο και για πλημμύρες που θα έπνιγαν όσα σπίτια ήταν κοντά στη θάλασσα. Οι δοξασίες έδιναν και έπαιρναν, οι Τουρκάλες είχαν βγάλει τα τεφτέρια τους και έκαναν τα μαγικά τους, άλλες έλεγαν τον καφέ και τα χαρτιά και οι χριστιανές έκαναν πρωί βράδυ τάματα στην Παναγία και στον Ταξiάρχη.

Η μια μέρα ξημέρωνε χειρότερη από την άλλη, καθώς τα γρόσια στέρευαν, το εμπόριο σταμάτησε απότομα, οι ξένοι αποχωρούσαν, χιλιάδες κάτοικοι παρέμεναν αβοήθητοι και η γη δεν έλεγε να σταματήσει να τρέμει. Η ζωή είχε πιαστεί για τα καλά στα γρανάζια της φύσης.

Ο Στρατής, κολλημένος στο παράθυρο του σπιτιού του στον τρίτο όροφο, κοίταζε και ξανακοίταζε το λιμάνι στο οποίο συγκεντρώνονταν οι Τούρκοι για να περάσουν απέναντι. Λίγο καιρό μετά και με πολλή δική του προσπάθεια το κανονικό σπίτι, σε αντίθεση με αρκετά άλλα, είχε ξαναβρεί έναν υποτυπώδη ρυθμό, είχε αποκτήσει νέο αφέντη και μόνο τη νύχτα ο Στρατής ένιωθε ένα πάγωμα στην καρδιά, καθώς η ησυχία τού θύμιζε πως ήταν πια μόνος του. Και τότε υπήρχαν φορές που ακόμα και τη νόθα νοσταλγούσε, όχι γιατί πραγματικά του έλειπε, μα γιατί χρειαζόταν κάποιον να φροντίζει και κάποιον να σπάει αυτή τη νεκρική σιωπή. Βέβαια με το που έφτανε η αυγή, ερχόταν στα σύγκαλά του και ευγνωμονούσε τον Θεό που μέσα σε όλες τις αμαρτίες που χάθηκαν με τον σεισμό, χάθηκε και αυτή του πατέρα του και έτσι δεν είχε να ανησυχεί για τα μελλούμενα.

«Γιατί αφού είσαι τόσο μόνος δεν αποφασίζεις να παντρευτείς;» του είπε μια μέρα ο Καταρτζής ο γιατρός όταν πήγε στο σπίτι για να εξετάσει μια από τις υπηρέτριες που είχε χτυπήσει όταν μια σκεπή στην Αγορά κατέρρευσε την

ώρα ενός μετασεισμού. «Ο πατέρας σου στην ηλικία σου είχε ήδη ένα παιδί. Άλλωστε, δεν είσαι και τόσο μικρός. Στα δεκαοχτώ μπήκες. Να γεμίσει το σπίτι σου, να μπει μια νοικοκυρά, να κάνεις απογόνους. Τώρα που έμεινες μόνος σου τους χρειαζόσαι περισσότερο».

«Δεν έχω αντίρρηση να παντρευτώ, αλλά εδώ δεν μπορούμε να ορθοποδήσουμε, θα κοιτάξω και τις παντρείες; Και ποια να πάρω;»

«Στις δυσκολίες ενώνονται οι άνθρωποι, Στρατή. Κάνε μια γύρα στους δικούς σου, της τάξης σου. Τόσα σόγια με καλοαναθρεμμένες κοπέλες έμειναν άστεγα. Όποια σου αρέσει μπορείς να πάρεις. Ο προύχοντας του νησιού είσαι πλέον».

Και του το ξαναείπε ο γιατρός εκείνη την Τετάρτη που τον είδε να σπαράζει σαν μικρό παιδί από τη θλίψη στην τρίωρη λιτανεία προς εξιλέωση της θεϊκής οργής, που διοργάνωσε ο Καλλίνικος, και στην οποία πήγε όλη η πόλη, άντρες, τραυματίες, παιδιά, γυναίκες μαυροφορεμένες και ξυπόλυτες ακόμα και από τα πιο πλούσια σπίτια του νησιού.

Και πες πες ο γιατρός, ο Στρατής άνοιξε το σπίτι έπειτα από τέσσερις μήνες, και ενώ η γη συνέχιζε να τρέμει από μικρούς σεισμούς, δήθεν για να συγκεντρωθούν από το σουαρέ χρήματα για όσους υπέφεραν, αλλά με κρυφό σκοπό να διαλέξει νύφη. Το σπίτι καθαρίστηκε και βιάστηκε και ετοιμάστηκαν τα καλύτερα γεμεκλίκια* προς τιμήν των καλεσμένων. Ο Στρατής είχε στρατηγική. Ήθελε, φυσικά, μια νύφη που να του αρέσει, αλλά πάνω από όλα επιθυμούσε να ενώσει περιουσίες και επιχειρήσεις. Από την αρχή είχε στο μυαλό την κόρη του Αργουδέλη, τη Λιόλια, με το εμπόριο λουκουμιών, με το οποίο ήθελε να ασχοληθεί. Επιπλέον, με τον

* Φαγώσιμα.

σεισμό, τόσο η οικογένειά της όσο και οι συγγενείς της είχαν μείνει χωρίς σπίτι και νοίκιαζαν τα διαμερίσματα ενός πανδοχείου στο κάστρο μέχρι να αρχίσουν οι ανακατασκευές.

Μόλις την είδε εκείνο το βράδυ, λυγερή, καστανή με πλούσια μαλλιά και φωτεινά μάτια, δεν μπορούσε να πάρει το βλέμμα του από πάνω της. Ήταν σαν να έλαμπε μόνο γι' αυτόν. Τόσο του άρεσε, που, αν ήταν στο χέρι του, θα σταματούσε μεμιάς το γλέντι και θα έπαιρνε τον πατέρα της κάτω στο γραφείο να κανονίσουν το προικοσύμφωνο.

Υπέμεινε όλες τις χαιρετούρες και τις ευχαριστίες, συντόνισε τον έρανο από τραπέζι σε τραπέζι, έβγαλε τον λόγο που είχε ετοιμάσει την προηγούμενη μέρα και που τον καθιέρωσε ως συνεχιστή της οικογένειας και ευεργέτη του νησιού και, μόλις έφυγαν οι περισσότεροι καλεσμένοι, πλησίασε τον Αργουδέλη και του είπε ευγενικά: «Θα ήθελα με όλο το θάρρος να σας μιλήσω, κύριε. Θέλετε να με ακολουθήσετε στο γραφείο για λίγο;»

Ο Στρατής Χιωτέλλης σίγουρα ήταν από τους πιο πολύφερνους γαμπρούς της Μυτιλήνης. Κανείς δεν είχε φανταστεί πως θα ήθελε να παντρευτεί τόσο μικρός, όμως οι καιροί αλλάζουν, και όλα έδειχναν ότι θα γινόταν τρανός σαν τον πατέρα του, τόσο η θέση του στην τοπική κοινωνία όσο και το κοφτερό μυαλό και η ενεργητικότητά του. Ο Αργουδέλης, από Ρωσοπόντιους πρόσφυγες στη Μυτιλήνη, δεύτερης γενιάς αυτοδημιούργητος, δε θα μπορούσε να φανταστεί καλύτερη τύχη για την κόρη του τη Λιόλια. Η φλόγα του έρωτα που άναψε ανάμεσα στους δυο νέους εκείνο το βράδυ δεν του είχε περάσει απαρατήρητη και αυτός ήταν ακόμα ένας λόγος να δεχτεί την πρόταση γάμου, που με πολλή επισημότητα έκανε εκείνο το βράδυ ο Στρατής για την κόρη του.

Μόνο ένα σύννεφο υπήρχε στον ορίζοντα και στο μυαλό του Αργουδέλη· οι φήμες που χρόνια κυκλοφορούσαν για τον Μιχαήλο τον πατέρα και την ύπαρξη μιας νόθας κόρης. Όλο αυτό ήταν αντίθετο στις αρχές της οικογένειάς του και δημιουργούσε αμφιβολίες για το ήθος του γαμπρού, που θα μπορούσε να ακολουθήσει τα χνάρια του πατέρα του και να σπέρνει νόθα δεξιά και αριστερά. Οι κακές γλώσσες έλεγαν πως ο Μιχαήλος είχε σπιτωμένη την κόρη με τη μητέρα κάπου έξω από τη Μυτιλήνη και πως κάθε μήνα έφερνε το κορίτσι στο σπίτι του και το σύστηνε ως βαφτισιμιά του. Αλλά τα πράσινα μάτια της μικρής και η έντονη φυσιογνωμία του Μιχαήλου αποτυπωμένη σε γυναικείο πρόσωπο μαρτυρούσαν την αλήθεια. Παρόλο που το επίθετό του είχε δοθεί μόνο στον γιο. Έτσι, ο Αργουδέλης, υπό την πίεση της γυναίκας του και της κόρης του να δεχτεί την πρόταση, αποφάσισε να το συζητήσει με τον Στρατή και να λύσει τις απορίες του. Στο κάτω κάτω οικογένεια θα γίνονταν, δεν μπορούσαν να έχουν μυστικά.

«Πεθερός μου θα γίνεις και δε θα σου κρύψω την αλήθεια. Πράγματι υπήρχε μια κοπέλα, κόρη του και αδελφή μου, όπως έλεγαν. Σκοτώθηκε, όμως, στον σεισμό. Ο πατέρας μου δεν είχε δώσει ποτέ δικαίωμα να συζητηθεί αυτή η ιστορία, αντίθετα ήταν έτοιμος να αναγνωρίσει το κορίτσι όταν έγινε το κακό και σκοτώθηκε και αυτή και η μητέρα της. Καταλαβαίνω πως για την ηθική σου αυτό πρέπει να είναι αγκάθι, όπως και για τη δική μου άλλωστε, όμως αφού τελείωσαν όλα και η Νόρα δεν υπάρχει, γιατί δεν αφήνουμε τα περασμένα να αναπαυτούν; Θα στερήσεις από την κόρη σου και από εμένα την ευτυχία για κάτι που τακτοποίησε η μοίρα;»

Την παραμονή του γάμου, η Λιόλια ανυπόμονη και ευτυχισμένη υποδέχτηκε στο σπίτι της θείας της, καθώς το δικό

τους φτιαχνόταν από την αρχή, τις φίλες της και τους συγγενείς για το έθιμο του γλυκού. Καθισμένη στο κέντρο του μεγάλου σαλονιού, ντυμένη με ένα απαλό σιέλ φόρεμα, τα νυφικά εξάγια* και το καφασέλι** στον λαιμό της, δώρο του πατέρα της, υπέμεινε στωικά όλα τα έθιμα μέχρι να φτάσει η στιγμή να σταθεί στο πλάι του Στρατή και να τον πάρει για άντρα της. Οι φιλενάδες της έκαναν έναν κύκλο γύρω της κρατώντας ένα μεγάλο ταψί με γλυκό. Η νεαρή ξαδέλφη της πλησίασε να κόψει ένα κομμάτι και να της το προσφέρει να το φάει, όπως όριζε η παράδοση.

«Τον νου σου, Λιόλια, ούτε ψίχουλο να μη σου πέσει και χαθεί κομμάτι της ευτυχίας σας!» γέλασε και τη φοβέρισε η μάνα της.

«Αχ, βρε μάνα, με τα έθιμά σας. Μη μου προκαλείς αγωνία τώρα. Ορίστε κοίτα, προσέχω. Ψίχουλο δε θα πέσει», αντιγύρισε η Λιόλια και άνοιξε το στόμα της διάπλατα.

Ο μικρός σεισμός που ταρακούνησε το ξύλινο σαλόνι έκανε τη Λιόλια να κουνηθεί και να πέσουν μερικά ψίχουλα στο πάτωμα.

«Uğursuzluk»,*** ψιθύρισε η Αντωνία, η θεία της Λιόλιας, και έσφιξε δυνατά το χέρι της Αλίκης, της μάνας της.

«Sus!»**** την έκοψε η Αλίκη και χαμογέλασε στην τρομαγμένη κόρη της.

Ο γάμος ήταν μια ανάσα χαράς και ξεγνοιασιάς στην κοινωνία της Μυτιλήνης. Το λιμάνι ήταν ολόφωτο και τα καράβια χτυπούσαν ρυθμικά τις κόρνες τους. Εκείνα τα

* Σειρές μαργαριτάρια.

** Χαρακτηριστικό κόσμημα της Μυτιλήνης από φλουριά.

*** Κακός οιωμός.

**** Φτάνει!

χρόνια οι ραγιάδες δεν είχαν δικαίωμα στις γιορτές και τις σπατάλες και, αν το έκαναν, γίνονταν στόχος Τούρκων που έκλεβαν. Στη Μυτιλήνη, όμως, οι Έλληνες είχαν περισσότερες ελευθερίες. Στους γάμους, λοιπόν, εκεί που σε άλλες περιοχές επιτρεπόταν στους Έλληνες να φορούν μόνο μουντά χρώματα, γκρι, μαύρο, μπλε, και ποτέ πράσινο, που ανήκε κατεξοχήν στους Τούρκους, εδώ οι γυναίκες φορούσαν ό,τι χρώμα ήθελαν.

Ο γάμος έγινε γρήγορα, καθώς ο ένας χρόνος αρραβώνων που όριζε το πρωτόκολλο των καλών οικογενειών δε βόλευε κανέναν, και περισσότερο τους μελλονύμφους που βιάζονταν να παντρευτούν.

Όλα τα ασημένια δώρα, όπως τα κουτάλια, οι εικόνες, τα πιάτα, τα φλιτζάνια, είχαν πάνω χαραγμένο το μονόγραμμα του Στρατή, ενώ οι πορσελάνες ήταν παραγγελία από τη Λιμόζ, παρόλο που ο γάμος είχε κανονιστεί βιαστικά μέσα στο φθινόπωρο. Μπήκε, λοιπόν, η Λιόλια νεόνυμφη στο πατρικό του Στρατή εκείνη τη νύχτα και περίμενε υπομονετικά να τον φέρουν σε αυτήν το επόμενο βράδυ του γάμου, αφού τον γύρισαν οι φίλοι του με νταούλια και τραγούδια σε όλα τα μέρη του νησιού. Από εκείνη τη δεύτερη νύχτα το κανονικό σπίτι ξαναπήρε ζωή και βρήκαν νόημα οι νύχτες και οι μέρες του Στρατή.

Και όταν, λίγους μήνες μετά, η Λιόλια άρχισε να έχει συμπτώματα εγκυμοσύνης, ο Στρατής, στη σκέψη του απόγονου, βρήκε τη διάθεση να συνεχίσει και να διαπρέψει στις επιχειρήσεις.

Αυτό, όμως, που περίμενε με τόση ανυπομονησία δεν έγινε. Ανήμερα των Φώτων του 1868, έπειτα από μια ακατάσχετη αιμορραγία, η Λιόλια έχασε τον αγέννητο γιο τους καθώς και ένα ψίχουλο ευτυχίας.

«Μικρή μου, να θυμάσαι πάντα· το μπάλωμα όταν γίνεται δεν ξεγίνεται. Κοίτα, όμως, σαν καινούργιο δείχνει. Το μπάλωμα είναι τέχνη».

«Και τι ακριβώς σημαίνει μπάλωμα; Και γιατί να μην αγοράσεις καινούργιο; Αφού έχετε τόσους παράδες», απορούσε η Νόρα.

«Μπάλωμα είναι η επιδιόρθωση ενός πράγματος που χάλασε, αλλά δε θες να το αποχωριστείς ή δε γίνεται να το αποχωριστείς. Το μπάλωμα είναι τέχνη, μικρή μου. Είναι χάρισμα· να μπορείς να αλλάζεις κάτι που είναι πια παλιό ή ελαττωματικό και να το φτιάχνεις πάλι ώστε να σου αρέσει».

Η Νόρα, βαπτισμένη Ελεονώρα, νόθα κόρη του Μιχαήλου Χιωτέλλη, μαθαίνει την τέχνη του μπαλώματος στο σπίτι του πατέρα της, στη Μυτιλήνη, στα μέσα του 1800. Η ίδια, όμως, δεν μπαλώνει τα ρούχα της· μπαλώνει τα θλιβερά της ζωής της, ξεκινώντας από το όνομά της. Μόνο, όμως, το όνομα, γιατί ως νόθα επίθετο δεν έχει. Το ταλέντο της αυτό τη βοηθάει να επιζήσει από τα δεινά που πλήττουν το νησί και φέρνουν τα πάνω κάτω στη ζωή της, να αντιμετωπίσει τους ανθρώπους που την πληγώνουν, με πρώτο τον αδελφό της, να δοθεί στον έρωτα χωρίς να υπολογίσει τους ηθικούς κανόνες και τελικά να αποκτήσει αυτό που πάντα επιθυμούσε: μια ταυτότητα. Κάθε μπάλωμα, όμως, έχει ένα αντίτιμο. Και η Νόρα τα πληρώνει όλα· και τα δεκατρία μπαλώματα. Γιατί τόσα χρειάστηκε να κάνει.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-2287-6

9 786180 122879

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 19976

Ε Σ Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η